

Inhoud

Inleiding 7

Bedanking 11

1. De ruimte: de wandeling 15

2. De tijd: hoe het spoorwegverhaal begon
in Antwerpen 99

3. De tijd: hoe het spoorwegverhaal begon in België 149

4. Verhalen uit de grote spoorwegdoos 177

Noten 189

Illustratieverantwoording 191

Inleiding

Naargelang de website die je raadpleegt, staat het station Antwerpen-Centraal bovenaan of zeker ergens in de top 10 van de mooiste stations ter wereld. Architect Louis Delacenserie (1838-1909) en ingenieur Clement Van Bogaert (1865-1937) ontwierpen dit prachtige station. Delacenserie tekende voor het stenen ontvangstgebouw, Van Bogaert voor de perronoverkapping en de spoorwegberm buiten het station. De perronoverkapping werd als eerste gebouwd, tussen 1895 en 1898. Daarna volgde het ontvangstgebouw, van 1899 tot 1905.

Maar het is niet zomaar een mooi gebouw. Het is ook nog een functioneel en levend gebouw. Ondanks de bescherming als monument nu bijna vijftig jaar geleden is het vrij toegankelijk en heel bedrijvig. Op werkdagen stappen hier 40.000 mensen op de trein. Wie zag het allemaal passeren de afgelopen honderdtwintig jaar? Natuurlijk keizers en koningen en de gegoede burgerij. Bezoekers van de dierentuin, maar ook veel werklieden, landverhuizers uit Oost-Europa, Baskische kinderen gevlucht uit de Spaanse Burgeroorlog, leden van de Internationale Brigades naar Spanje, Belgische soldaten, Duitse soldaten met hun punthelm en nazisoldaten, bij razzia's opgepakte Joden, oostfrontstrijders, ambtenaren, spoorwegpersoneel, nieuwkomers en migranten, politici, wetenschappers, filmsterren en zangers, vakantiegangers en zakenlieden.

De architect streefde niet enkel naar een praktisch en mooi gebouw. Net als alle architectuur wil ook deze stationsarchitectuur iets uitdrukken. Dat gebeurt in een maatschappelijke context waar ze kant kiest, want ook architectuur is niet waardenvrij. Ze vertelt hier het ideologisch en economisch verhaal van de burgerij van de 19^e eeuw, verpakt in mooi cadeaupapier met een strikje. In de volgende bladzijden gaan we heel erg genieten van de verpakking. We doen ook het strikje open om het verhaal te ontdekken dat de architect ons wil vertellen. Verder spitten we naar het verleden van de treinstations in Antwerpen en van de spoorwegen in België in het algemeen. Dat zullen we doen in de vorm van wandelingen door ruimte en tijd. We beginnen met de ruimte: een wandeling doorheen het station waarbij we stilstaan bij opvallende en onopvallende grote concepten, bij kleine details en bij interessante weetjes. De wandeling duurt een tweetal uren.

Een mens leer je pas echt kennen en begrijpen als je zijn verleden kent en dat geldt evengoed voor een gebouw. Daarom wandelen we in deel 2 doorheen de tijd van dit station: zijn voorgangers en zijn lotgevalen. Dat wekt dan weer interesse in de geschiedenis van de spoorwegen. In deel 3 overlopen we het tijdperk van onze spoorwegen. In een vierde en laatste deel maken we kort kennis met het dagelijkse werk van het spoorwegpersoneel: mensen die meestal onzichtbaar, of toch deels onzichtbaar, ervoor zorgen dat de treinen rijden. Niet iedereen heeft evenveel interesse in alle details en niemand wil

de verhaallijn kwijtraken. Daarom is de doorlopende tekst afgewisseld met *dwarssliggers*, telkens aangeduid met , stukjes tekst die dieper ingaan op, of een uitleg geven over bepaalde aspecten die in de doorlopende tekst worden aangeraakt. Die *dwarssliggers* kun je naar believen lezen of overslaan zonder het spoor bijster te raken. In de kleurkatern zijn de overzichtsfoto's van de buiten- en binnengevels van het stationsgebouw bijeengebracht, in de volgorde dat ze verschijnen in de wandeling.